

את המסע לאצירת תערוכה המוקדשת כל כולה לרישום, התחלתי בדיוק לפני שנה. בספטמבר 1998 יזרתי בתערוכת רישומים של ארבעים אמנים בריטיים עכשוויים שהתקיימה בלונדון. התערוכה שכללה הרבה מאוד משתתפים ועבודות, נראתה לי כמו יריד תצוגה גדול שמתוכו נחרטו בזיכרוני מספר מועט של עבודות.

אך הדבר המשמעותי שהופיע אצלי בעקבות הביקור בה, היה תחושת הגעגוע לצפייה תכופה יותר בעבודות רישום. ביני לבין עצמי ניסיתי להיזכר מתי בפעם האחרונה ראיתי תערוכה גדולה בהיקפה המוקדשת כולה אך ורק לרישום ישראלי עכשווי - ממש, ממש, מומן! כאן נבטה המחשבה על יוזמה עצמית בקשר לנושא.

פעמים רבות שמעתי בשורות על מות הצירוף, אך אף פעם לא הגיעה לאוזני שמועה על מות הרישום, למה? עם כל השינויים המרתקים שמדיום זה עבר ועובר, הוא תמיד נשאר הדרך הבסיסית שלנו לתקשר, כמו שפה, כמו כתב בריל או מודד קצב לב.

אצל רוב היוצרים רישום מתפקד כ"מגדת עתידות" ביחס לדרך התפתחות העבודה. המחשבות, הכיוונים, הנושאים, הקומפוזיציות, היחסים והסיגנון, עולים ומופיעים בו בהתחלה ורק אחר כך (לפעמים אחרי הרבה זמן) מותקנים לשדות היצירה האחרים.

הרישום מתקיים בבסיס הפעולות המוגדרות כאמנות - ציור, פיסול או אדריכלות. ואף על פי כן, חורגת פעולה ראשונית זו מהשדה התחום כאמנות ומצויה במקומות כה שונים: בציור של ילד על הקיר בחדרו, בשיבוט אנכי במחברת, ברישומי נעליים על מדרכות ברחוב וכו'.

מצד אחד, הרישום הוא אובייקט של אמנות, מדיום שמציג את היוצר והמבט המיקרוסקופי שלו, את הסימן השום על שמו. מצד אחר, זו צורת ביטוי פתוחה ויומיומית המאפשרת להכניס לתוכה רעיונות ופעולות שמקורותיהם אינם מצויים בהכרח בעולם ובתולדות האמנות.

שלוש דרכי התייחסות או גישות ענינו אותי במיוחד ביחס לרישום שעומד להיות מוצג בתערוכה. הראשונה היא דרך ההתייחסות היותר נפוצה, בה פעולת הרישום יוצאת לפועל רק אחרי שהיוצר קבע לעצמו מטרות מסוימות לגבי התוצאה אליה הוא שואף להגיע.

אחרי תהליך הכנה מדוקדק של בחירת המצע, הפורמט והמדיום, מתחיל היוצר לפתח צורת ביטוי חקרנית שעוברת תהליך מפוכח של עיבוד והסקת מסקנות לגבי העבודה שמתהווה.

הדרך השנייה מתייחסת לרישום כאל סוג של יומן ויזואלי. את היוצר בדרך זו פחות מטריד הפורמט או המדיום. שני כלים אלו נבחרים באופן כמעט שרירותי בתחילת התהליך ואינם משתנים לכל אורך.

ביומן רישומי כזה צורת ההתבטאות היא מקוטעת ולפעמים חוזרת על עצמה וזמן העשייה אינו רציף אלא גמיש, אך בסוף התהליך נוצר גוף עבודה מגובש המאפשר מעקב מפורט אחר דרך התפתחות היצירה.

ואחרונה היא הדרך שבה ליוצר (לפחות בשלבים הראשונים של התהליך ולפעמים עד סופו) אין החלטה מודעת וברורה לגבי פורמט, מצע ומדיום.

מרכיבים אלו משתנים וקשורים ישירות לסביבה ולדרך החיים המסוימת של היוצר. חותמו מוטבע על כל מצע מודמן ובאמצעות מגוון רחב של מדיומים נגישים.

נושאי הרישום, בדרך הבעה זו, חוזרים ומטופלים פעם אחר פעם וכתב היד היחיד הופך למעין סימן הניתן לזיהוי מיד. התחושה שעוברת לצופה בעבודות רישומיות אלו, המקובצות לבסוף יחדיו, היא כחווית התבוננות בשרידי חיים.

רישום נמצא בין עבר לעתיד.

עם פנייתו לאנשים שהכרתי וחשבתי שעבודותיהם יכולות להתאים לתערוכה שבקשתי לאצור, החל שלב איסוף המשתתפים. חלק מהיוצרים הללו הפנו אותי ליוצרים אחרים שחשבו שיוכלו להתאים ושאינו לא הכרתי כלל ולבסוף פניתי לאמנים שאת שמם ועבודתם הכרתי רק דרך תצוגות שונות שבהם השתתפו בעבר.

היוצרים שנמצאו כבר בשלבי עבודה מתקדמים על סדרת רישומים שהתאימה למסגרת התערוכה, התחילו לחשוב יותר על דרכי הארגון והתצוגה הסופיים שלה.

מספר יוצרים התכוונו ליצור עבודה חדשה לגמרי המתייחסת מלכתחילה לחלל הספציפי של גלריית "המומחה". יוצרים אחרים כלל לא חשבו שיש להם רישומים, הם קראו לעבודות שיצרו בשם שירבוטים, קישקישים, סקיצות או מילון צורות פרטי ולא העלו על דעתם אפשרות תצוגה לעבודות אלו.

עם קבלת הצעת ההשתתפות, התחילו לעלות השאלות לגבי אופן הצגת העבודות.

למרות השוני והגיוון בדרכי הביטוי החזותיות, אצל כל המשתתפים בתערוכה בלט המשותף מבחינת המבט, הקשב, הריכוז, המקצב והארגונית בכתב היד.

ראשיתו של הרישום באי-נחת. המבט החוקר, המנתח, המחפש להתמקד ולדייק במושאו שלו, מוביל את היד לתנועה חזרתית כמעט אובססיבית, דרך פעולה שניכרת באובייקט הסופי.

חוסר הסיפוק מוביל לצורת הבעה נוקשה החוזרת על עצמה במטרה לנסות לשלוט על הבלתי ניתן לשליטה. העיסוק החוזר ונשנה בדבר המטריד, נובע מהתקווה שבסופה של העשייה והטיפול הרב-פעמי, הדבר יתגלה, יפתר, יפסיק להטריד ולבסוף - יעלם.

יש משהוא מרתק כל פעם מחדש במפגש עם סדרת עבודות שבה ניתן להבחין בתרונות שונים לתקיפת אותה חידה יצוגית/רעיונית שחודרת ומקננת בראש, שמצמצמת את המבט לנקודה מסוימת, אך עם זאת מאפשרת לחיות ולהתרשמויות משדות אחרים להיכנס ולצאת בה בחופשיות. כך נוצר רישום שפתחו לפרשנויות רבות, רישום שלא מקיף את עצמו בחומות.

היוצרים מלקטים אינפורמציה ממקומות שונים ומשונים ולבסוף פורקים את זיכרון הציד שלהם בשדה האמנות, על ידי יצירת אובייקט רישומי המתכתב עם הזמן, המקום והעתיד לבוא.

בו בזמן שהנושאים המטופלים בידי היוצרים נוגעים ברובם בפרטי והאישי, הם קשורים ומושפעים מהמציאות הפוליטית והתרבותית שאליה הם שייכים.

כל משתתפי התערוכה בוחרים לחיות ולפעול במרכזים עירוניים. רובם חיים במרכז העצבים התזויתי של תל-אביב, מתוכו מתמודדים ברגשות מעורבים עם קצב החיים שעוטף אותם וממנו שואבים ושואלים חלק מהאלמנטים הרפטיביים המאפיינים את עבודתם.

במהלך המפגשים במקומות העבודה של המשתתפים בתערוכה (שברוב המקרים גם משמשים כמקום המגורים) בלטה חשיבותו והשפעתו של המקום על כל יוצר.

הדרך המעניינת שבה משפיע המקום על היצירה שנעשית בו מתחברת לקשר הבסיסי הארוך, הבלתי ניתן להפרדה, בין אמנות, ייצוב וחייו היומיומיים.

כל חלל שיקף, בדרך הסיודור שלו, במיקומו (רוב המשתתפים פועלים בחלקים הפחות מפותחים של העיר), בגודלו, בכמות האור שהאמן בוחר להכניס לתוכו, בדרך התליה וארגון החפצים במרחב, החלטות ייצוביות שבדרכים עקיפות חילחלו והופיעו לבסוף גם ביצירות עצמן.

בתערוכה ובקולטו זה המלווה אותה כלולים, לצד עבודות המשתתפים, צילומי היוצרים. הצילומים ממקמים את היוצרים בחללים, ביתיים או אחרים, שבהם או בסביבתם נוצרו הרישומים עצמם. במידה רבה, משמשים הצילומים כחלונות הצצה, המאפשרים מבט חטוף או ממוקד למרחבים אלו ומנסים להפגיש את הצופים ברישומים, עם ה"סידור" וה"בלגאן" היומיומיים שבתוכם נוצרו היצירות.

רישום - מה שמתרחש בין נקודה לנקודה.